

Hallintovaliokunta

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi (Unionin toimielinten tietosuoja-asetus)

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi (Unionin toimielinten tietosuoja-asetus) (U 26/2017 vp): Hallintovaliokuntaan on saapunut jatkokirjelmä UJ 34/2017 vp — U 26/2017 vp mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- EU-asiantuntija Anna Pohjalainen, oikeusministeriö
- ylitarkastaja Virpi Koivu, sisäministeriö

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- tietosuojavaltuutetun toimisto

Viitetiedot

Valiokunta on aiemmin antanut asiasta lausunnon HaVL 7/2017 vp.

VALTIONEUVOSTON JATKOKIRJELMÄ

Ehdotus

Komissio antoi 10.1.2017 ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi yksilöiden suojelusta unionin toimielinten, elinten ja laitosten suorittamassa henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta. Komission ehdotuksella kumottaisiin voimassa oleva toimielinten tietosuoja-asetus sekä Euroopan tietosuojavaltuutetun tehtävien hoitamista koskeva päätös.

Valiokunnan lausunto HaVL 37/2017 vp

Asetusehdotuksella on tarkoitus linjata unionin toimielimiä koskeva sääntely yleisen tietosuoja-asetuksen (2016/679) kanssa. Yleinen tietosuoja-asetus hyväksyttiin keväällä 2016 ja sitä aletaan soveltaa 25.5.2018.

Neuvoston yleisnäkemyksessä asetusehdotuksesta on saavutettu kesäkuussa 2017, ja parhaillaan käydään trilogineuvotteluja. Jatkokirjeessä tehdään selkoa Euroopan parlamentin ehdotuksista. Puheenjohtajan tavoitteena on saada neuvottelut käytyä vuoden loppuun mennessä.

Valtioneuvoston kanta

Suomi pitää tärkeänä, että unionin toimielimiä ja elimiä koskeva sääntely yhdenmukaistetaan yleisen tietosuoja-asetuksen kanssa ja että toimielimiä koskevan tietosuoja-asetuksen soveltaminen voi alkaa yhtä aikaa yleisen tietosuoja-asetuksen soveltamisen kanssa 25.5.2018.

Suomi suhtautuu pidättyvästi Euroopan parlamentin ehdotukseen laajentaa asetuksen soveltamisala kattamaan myös poliisi- ja rikosoikeudellisen yhteistyön virastojen suorittama operatiivisten henkilötietojen käsittely. Jos SEUT kolmannen osan V osaston 4 ja 5 luvun soveltamisalaan kuuluu toimintaa toteuttavien unionin toimielinten ja laitosten perustamiseksi annetuissa säädöksissä vahvistetaan kattavat tietosuojasäännöt, tulisi näiden toimielinten ja laitosten suorittamaan henkilötietojen käsittelyyn ensisijaisesti soveltaa näitä erityissääntöjä.

Suomi suhtautuu pidättyvästi myös Euroopan parlamentin ehdotukseen ulottaa asetuksen soveltamisala SEU 42(1), SEU 43 ja SEU 44 mukaisten operaatioiden suorittamaan henkilötietojen käsittelyyn. Operaatiot ovat väliaikaisia ja niillä on erilaiset mandaatit ja tavoitteet, joten mahdollisuus säätää niiden suorittamasta henkilötietojen käsittelystä erikseen on tarpeen.

Suomi on ehdotuksen käsittelyn aiemmassa vaiheessa katsonut, ettei rekisteröidyn oikeuksia tulisi voida rajoittaa unionin toimielinten sisäisillä säännöillä (25 artikla). Suomi kuitenkin hyväksyi kokonaisharkinnan perusteella neuvoston yleisnäkemyksen, joka mahdollistaisi tietyin ehdoin sisäisten sääntöjen käytön tässä tarkoituksessa. Kokonaisharkinnassa Suomi otti erityisesti huomioon, että yleisnäkemykseen lisättiin Suomelle tärkeä nimenomainen asiakirjajulkisuusartikla. Euroopan parlamentin ehdotukset sisäisten sääntöjen poistamisesta vastaavat neuvoston yleisnäkemystä paremmin Suomen näkemystä rekisteröidyn oikeuksien rajoittamisesta sisäisillä säännöillä.

Euroopan parlamentti ei esitä asetusehdotukseen nimenomaista asiakirjajulkisuutta koskevaa säännöstä, mutta se esittää asetusehdotuksen 9 artiklaan muutoksia, joiden voidaan katsoa turvaavan asiakirjajulkisuuden toteutumisen komission alkuperäistä ehdotusta ja neuvoston yleisnäkemyksestä paremmin.

Suomi arvioi lopullista neuvottelutulosta kokonaisuutena painottaen erityisesti asiakirjajulkisuuden toteutumista sekä tarvetta pyrkiä siihen, että toimielimiä koskevaa tietosuoja-asetusta aletaan soveltaa samaan aikaan EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen kanssa.

Valiokunnan lausunto HaVL 37/2017 vp

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Unionin toimielinten tietosuoja-asetusta sovellettaisiin unionin toimielinten, elinten ja laitosten suorittamaan henkilötietojen käsittelyyn, ja sen tarkoituksena on linjata toimielimiä koskeva sääntely EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen (2016/679) kanssa. Yleisessä tietosuoja-asetuksessa edellytetään nykyisen toimielinten tietosuoja-asetuksen (45/2001) mukauttamista yleisessä tietosuoja-asetuksessa vahvistettujen periaatteiden ja sääntöjen mukaiseksi. Hallintovaliokunta pitää tärkeänä, että jäsenvaltioita ja EU:n toimielimiä koskeva sääntely on johdonmukaista ja että uutta toimielinten tietosuoja-asetusta voidaan alkaa soveltaa yhtä aikaa yleisen tietosuoja-asetuksen kanssa 25.5.2018.

Euroopan parlamentin LIBE-valiokunta on hyväksynyt toimielinten tietosuoja-asetusehdotusta koskevan mietintönsä 12.10.2017. Euroopan parlamentin kannat eroavat paikoin merkittävästikin neuvoston yleisnäkemyksestä. Puheenjohtajavaltion tavoitteena on kuitenkin viedä trilogineuvottelut loppuun kuluvan vuoden loppuun mennessä. Valiokunnan toimialan kannalta keskeisimmät kysymykset liittyvät asetuksen soveltamisalaan ja viranomaisten asiakirjojen julkisuusperiaatteeseen.

Poliisi- ja rikosoikeudellisen yhteistyön virastojen suorittama henkilötietojen käsittely

Euroopan parlamentti esittää muun muassa asetuksen soveltamisalan laajentamista neuvoston yleisnäkemykseen verrattuna. Parlamentin mukaan asetusta tulisi soveltaa myös poliisi- ja rikosoikeudellisesta yhteistyöstä vastaavien virastojen (Europol, Eurojust, EPPO) operatiiviseen toimintaan liittyvään henkilötietojen käsittelyyn. Parlamentti esittää asetusehdotukseen lisättäväksi tätä koskevan uuden VIII a luvun, jonka säännöksillä poikettaisiin useista asetusehdotuksen säännöksistä, esimerkiksi rekisteröidyn oikeuksia ja niiden rajoittamista koskevista säännöksistä. Lisäksi parlamentti esittää asetusehdotukseen säännöksiä, joilla muutettaisiin ja osittain kumottaisiin voimassa olevaa sääntelyä, jota sovelletaan poliisi- ja rikosoikeudellisen yhteistyön virastojen sekä yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan alan operaatioiden suorittamaan henkilötietojen käsittelyyn.

Hallintovaliokunta pitää perusteltuna valtioneuvoston kantaa suhtautua parlamentin mainittuihin ehdotuksiin pidättyvästi. Euroopan unionin toiminnasta annetun sopimuksen (SEUT) kolmannen osan V osaston 4 ja 5 luvun nojalla annettavissa, näiden lukujen soveltamisalaan kuuluvia toimielimiä ja laitoksia koskevissa säädöksissä on mahdollista vahvistaa myös tietosuoja koskevat säännöt. Jos tällaiset säännökset sisältyvät kyseisiä toimielimiä ja laitoksia koskeviin säädöksiin, niitä olisi erityissäännösinä sovellettava ensisijaisesti. Operatiiviseen toimintaan liittyviä henkilötietojen käsittelyä koskevia erityissäännöksiä sisältyy esimerkiksi Euroopan unionin lainvalvontavirastosta annettuun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen (EU) 2016/794 (Europol-asetus).

Valiokunnan näkemyksen mukaan valtioneuvoston kantaa puoltavat myös virastoa koskevat toiminnalliset näkökohdat. Europol-asetuksen tietosujasäännöksissä on huomioitu Europolin tehtäviin liittyvät tarpeet sekä Europolin ja EU:n jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisten yhteistyöhön liittyvät operatiiviset tarpeet. Europolilla ei ole itsenäisiä tutkintatoimivaltuuksia, vaan Europol-asetuksen mukaan sen tavoitteena on tukea ja tehostaa jäsenvaltioiden toimivaltaisten

Valiokunnan lausunto HaVL 37/2017 vp

viranomaisten toimintaa ja keskinäistä yhteistyötä terrorismin ja vakavan rikollisuuden torjunnassa. SEUT 88 artiklan 3 kohdan mukaisesti Europolin operatiivinen toiminta on aina toteutettava olemalla yhteydessä sen jäsenvaltion tai niiden jäsenvaltioiden viranomaisiin, joiden alueella toimitaan, ja näiden viranomaisten suostumuksella.

Komission tarkoituksena on ollut, että unionin toimielinten tietosuoja-asetusta ei sovellettaisi rikosoikeudellisen yhteistyön ja poliisiyhteistyön aloilla toimiviin unionin virastoihin siltä osin kuin näihin virastoihin sovellettavassa unionin oikeudessa on erityiset säännökset henkilötietojen käsittelystä. Komission ehdotuksessa on kuitenkin kiinnitetty huomiota siihen, että näiden virastojen tietosuojasäännöksissä olisi otettava huomioon asetusehdotuksen taustalla olevat periaatteet ja niiden olisi oltava yhdenmukaisia henkilötietojen käsittelyyn rikosasioissa sovellettavan direktiivin (EU) 2016/680 (tietosuojadirektiivi) kanssa. Valiokunta toteaa, että Europol-asetuksen ja tietosuojadirektiivin säännösten välillä on joitakin eroja. Esimerkiksi Europol-asetuksen erityisiä henkilötietoryhmiä koskeva 30 artikla poikkeaa tietosuojadirektiivin vastaavasta artiklasta biometrinen tietojen osalta. Valiokunta katsoo, että mahdolliset näiden kahden erityissäädöksen yhteensovittamiseen liittyvät kysymykset olisi kuitenkin tarkoituksenmukaisinta linjata erikseen.

Asiakirjajulkisuus

Viranomaisten asiakirjojen julkisuusperiaate on ollut Suomelle tärkeä kysymys toimielinten tietosuoja-asetusta koskevissa neuvotteluissa, kuten yleisen tietosuoja-asetuksenkin yhteydessä. Komission asetusehdotus ei sisältänyt säännöstä henkilötietojen suojan ja asiakirjajulkisuuden välisestä suhteesta. Suomen ehdotuksesta neuvoston yleisnäkemykseen lisättiin 70 a artikla, jonka mukaan unionin toimielimet ja elimet sovittavat yhteen oikeuden henkilötietojen suojaan ja oikeuden saada tutustua asiakirjoihin unionin oikeuden mukaisesti. Parlamentti esittää nimenomaisen asiakirjajulkisuutta koskevan artiklan sijaan asetusehdotukseen muutoksia, jotka perustuvat EU-tuomioistuimen oikeuskäytäntöön henkilötietojen suojan ja unionin toimielinten asiakirjajulkisuuden yhteensovittamisesta. Jatkokirjeen mukaan parlamentin ehdotuksen voidaan katsoa turvaavan asiakirjajulkisuuden toteutumisen komission ehdotusta ja neuvoston yleisnäkemystä paremmin.

Trilogineuvottelut ovat edelleen käynnissä, eikä puheenjohtajavaltio ole tehnyt vielä kompromissiehdotuksia kaikkien avoinna olevien kysymysten osalta. Valiokunta pitää näin ollen perusteltuna valtioneuvoston kannasta ilmenevää toimintalinjaa, että lopullista neuvottelutulosta arvioidaan kokonaisuutena painottaen erityisesti asiakirjajulkisuuden toteutumista sekä tarvetta pyrkiä siihen, että toimielimiä koskevaa tietosuoja-asetusta aletaan soveltaa samaan aikaan EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen kanssa.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Hallintovaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan.

Valiokunnan lausunto HaVL 37/2017 vp

Helsingissä 30.11.2017

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Juho Eerola ps
varapuheenjohtaja Timo V. Korhonen kesk
jäsen Anders Adlercreutz r
jäsen Elsi Katainen kesk
jäsen Kari Kulmala sin
jäsen Antti Kurvinen kesk
jäsen Sirpa Paatero sd
jäsen Juha Pylväs kesk
jäsen Veera Ruoho kok
jäsen Wille Rydman kok
jäsen Joonas Räsänen sd
jäsen Vesa-Matti Saarakkala sin
jäsen Matti Semi vas
jäsen Mari-Leena Talvitie kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Minna-Liisa Rinne